№ 215 Նոյեմբերի 18 (30) 1881 Նոյեմբերի 18 (30) № 215

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ. կէս տարվանը 6 րուբլ։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Օտարաքաղաքացիք դիմում են այսպէս
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի եւ տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ

„ՄՇԱԿ"

ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ԼՐԱԳԻՐԸ

ԵԿՈՂ 1882 ԹՒԻՆ

(ՏԱՍՆ ԵՒ ՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

Կը հրատարակվի նոյն դիրքով և նոյն պրօգրամմայով։

ՊՐՕԳՐԱՄԱ. I. Տէրութեան կարգադրութիւններ, II. Առաջնորդող յօդուածներ, III. Ներքին տեսութիւն, IV. Արտաքին տեսութիւն, V. Խառն լուրեր, VI. Հեռագիրներ, VII. Ֆելիետօն կամ Բանասիրական, VIII. Յայտարարութիւններ։

ԼՐԱԳՐԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ, 10 րուբլ է, կէս տարվան 6 ր., իւրաքանչիւր ամսին 1 րուբլ։ Հատով համարները 5 կոպէկ։

Գրվել կարելի է խմբագրութեան մէջ հետևեալ հասցէով. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Բարեգործական ընկերութիւն.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Մօսկվայից. Նամակ Բագուից. Նամակ Սղնախից. Նամակ Ախալցխայից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. «Порядокъ» լրագրի Թղթակցութիւն. Ամերիկա. Արտաքին լուրեր.— ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, նոյեմբերի 15-ին, Արծրունու թատրոնում կատարվեցաւ „Հայոց բարեգործական ընկերութեան" բացումը։ Թատրոնի դահլիճը լի էր հասարակութեամբ։ Այդ օրը պէտք է ընտրէին մի նախագահ և մի քարտուղար ընդհանուր ժողովի համար, որ կանոնադրութեան հիման վրա տարենը երկու անգամ է կայանում և նոյնպէս խորհրդի 9 անդամներին ու 5 էլ կանդիդատներին։ Նախագահ ընտրվեցաւ բժշկապետ Միքայէլ Շահ-Պարոնեանց և քարտուղար Գէորգ Ջաշեանց։ Իսկ խորհրդի անդամներ ընտրվեցան՝ Բժիշկ Բագրատ Նաւասարդեանց, Գաբրիէլ Սունդուկեանց, Ալէքսանդր Մանթաշեվ, գեներալ Դմիտրի Տէր-Աստուրօվ, Ալէքսանդր Անանօվ, Յովհաննէս Զիթախօվ, Նիկօլայ Խօսրօվ, Ալէքսանդր Մելիք-Ազարեանց և Ներսէս Աթարէկօվ։

Մեր պարտաւորութիւնն ենք համարում յայտնել որ ընտրութիւնները մեր կարծիքով շատ աջողված ընտրութիւններն են։ Մի կողմից ընտրված անձնաւորութիւններն էլ արժանի էին ընտրվելու, և բացի սորանից այն էլ լաւ է, որ վերջապէս հայոց հասարակութիւնը առաջին անգամ իր ընտրութիւնների մէջ գործադրում է աշխատանքի բաժանութեան սկզբունքը և ընտրում է մարդիկ, որոնք ուրիշ հազար ու մի գործերում խառն չեն, ինչպէս առաջ էր անում։ Առաջ ամեն բանի մէջ, ամեն ազգային կամ հասարակական պաշտօնների վրա ընտրվում էին միշտ մի և նոյն անձնաւորութիւնները։ Մի և նոյն անձինք և հոգաբարձու էին Ներսիսեան դպրոցում, և ամեն տեսակ բանկերում կառավարիչներ էին, և թատրօնական կօմիտէտի անդամներ էին և ամեն տեսակ ընկերութիւնների խորհրդի անդամներ ու նախագահներ էին, և Դումայի ամեն տեսակ մանաժողովների անդամներ էին, և քաղաքային ու որբախնամական դպրոցի կօմիտէտի անդամներ էին և այլն և այլն....

Ժամանակ է որ հասարակութեան բոլոր մտածող անդամները սկսէին մասնակցել հասարակական և ազգային կեանքին և ոչ թէ միմիայն մարդկանց մի նեղ խումբ, մի քանի ազգականներից բաղկացած, որոնք հասարակական բոլոր պաշտօնները, բոլոր հիմնարկութիւնները իրանց ձեռք էին գցել։

Այսօրվայ համար մենք բաւականանում ենք այդ փոքրիկ նկատողութեամբ, աջողութիւն ցանկանալով նոր հիմնած բարեգործական ընկերութեանը։

Ցանկանում ենք որ այդ ընկերութեան գործունէութեանից հեռու լինի սահմանափակ ոգի, նեղ էկսկլիւզիվիզմ և մեր ամեն գործերում տիրապետող զզուելի ֆանատիկոսութիւնը մի կողմից, իսկ միւս կողմից ազգականական խնամութիւնը։

Ընտրվածների անունները, համարձակվում ենք կարծել, գրաւական կարող են լինել մեր այդ յայտնած յոյսի։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ

Նոյեմբերի 10-ին

Վաղուց սպասած հայ ուսանողական մի խումբի ներկայացումը վերջապէս կայացաւ նոյեմբերի 9-ին։ Պէտք է առաջուց ասել, որ այս տարի՝ հակառակ անցեալ տարիների փորձերին՝ ներկայացման դահլիճը մի նոր թատրոնում էր՝ ընդարձակ, լայն և ամենայն տեսակ յարմարութիւններով. և կարծեմ այս հանգամանքը շատ նպաստեց ներկայացման յաջողութեանը։ Դեռ 7 ժամից երեկոյեան հայ հասարակութիւնը խուռն բազմութեամբ լցվում էր թատրոն և տեղաւորվում մեր փառաւոր օթեակում, որը ներքեւում. ընդհանուր տրամադրութիւնը շատ գեղեցիկ էր. բոլորեքեան զգում էին, որ այդ օրը մի ազգային տօն էր, տօն—որի նմանը՝ ցաւակցաբար՝ շատ սակաւ է պատահում մեր ցուրտ հիւսիսում։ Այդ մի սակաւաթիւ՝ կասենք՝ երջանիկ օրերից մէկն է, երբ մօսկվաբնակ բազմազան հայ հասարակութիւնը ժողովվում է մի տեղ, տեսնում է հայերէն ներկայացումն, ոգեւորվում է ազգային հանդէսներով. տայ Աստուած, որ աւելի յաճախ լինէին այսպիսի հանդէսներ, որոնք կարող էին բարոյական կապ լինել Մօսկվայի բաժան և ցրված հայ հասարակութեան համար։

Այժմ անցնենք դէպի ներկայացումը. ներկայացման համար շատ գեղեցիկ ընտրողութիւն էր արած. խաղացին «Թուղթ խաղացողի կեանքը»—դրաման, մի վօդեվիլ հայոց լեզուով և հայոց կեանքի փոխադրած «Երկուսս էլ քաղցած ենք, երկուսս էլ փող չունենք» և մի ռուսերէն վօդեվիլ—Ֆարս «Бенгальскій тигръ».

Ճշմարիտ ասած՝ մի հայի, որ միշտ կամ երկար ժամանակ ապրում է Մօսկվայում, որ իր պաշտօնի կամ ծառայութեան ստիպմամբ շատ քիչ է պատահում հայի շրջանում, հայի ընտանիքում և որը շատ անգամ զրկված է հայկական բարբառի հնչումից ամիսներով և աւելի երկար ժամանակ, մի հայի համար—ասում եմ—անպատմելի ուրախութիւն է փառաւոր թատրոնի բեմից լսել մաքուր հայոց լեզու՝ միացրած գեղեցիկ խաղի հետ, տեսնել մի ամբողջ կեանք—հայի կեանք, կամ հայոց կեանքի փոխադրած տեսարաններ, լսել անդադար կատակներ ու հանաքներ հային յատուկ սրամտութեամբ, լսել մի ամբողջ շարք հայոց վաղվուան ազգային երգերի—«Ծիծեռնակ», «Ինձ համար չէ», «Հայաստան երկիր դրախտավայր», «Իմ սիրելի զաւակունքս», միշտ գեղեցիկ և անմահ «Մայր-Արաքսի». այս այնպիսի զուարճութիւն է, որ շատ մեծ է, որ անգին է։ Եւ ինչպէս երեւում էր, հասարակութիւնը գնահատում էր ուսանողների աշխատութիւնը. և ոչ միայն առատ առատ վարձատրելով խաղացողներին բուռն ծափահարութիւններով, այլ և մեծագին փոխարէն հատուցանելով իրանց առած տոմսակների համար և դրանով անշուշտ պսակելով այն գեղեցիկ բարեգործական նպատակը, որի առթիւ տրվեցաւ այս ներկայացումը—յօգուտ չքաւոր հայ ուսանողների։ Հանդիսականները հիացած էին ներկայացումից. և արդարև, ինչպէս մարդ չուրախանայ տեսնելով Ամալիայի դերի կատարումը այնպիսի գեղեցիկ կերպով գլուխ բերած, ինչպէս այդ կատարեց շնորհալի օրիորդ Մամիկոնեանը. երեւում էր, որ նորա ամեն մի քայլը, ամեն մի խօսքը, ամեն մի մօնօլօգը առաջուց մտածած և ուսումնասիրած էր. մանաւանդ գեղեցիկ խաղաց օրիորդը երկրորդ արարուածում՝ խարդախ և անիրաւ Վարների հետ և երրորդում՝ իր որդի Ալբէրտի հետ տեսնվելուս։ Նոյնպէս շատ պատուական խաղաց Ժօրժը (պ. Բիբլեանը)՝ այն թղթամոլը, որ 30 տարի անդադար թուղթ խաղալով, վերջապէս մուրացական է դառնում և ինքն էլ մեռնում է իր որդու ձեռից, երբ որդին չը գիտէր՝ թէ դա իր հայրն է։

Բոլոր այն տեսարանները, որտեղ պէտք է երեւայ թղթամոլի կիրքը դէպի թուղթ խաղալը, նորա անյագ ծարաւը դէպի ոսկին, նորա խարդախ միջոցների դիմելը, սուտ վէքսիլներ գրելը, վերջապէս իր տան տեղ ծախելը, իր անաքանգութիւնը և մուրացական դառնալը—այս բոլորը կատարվեցաւ մի անակնկալ յաջողութեամբ, որ զարմացրեց բոլորին։ Կարելի է ասել, որ պ. Բիբլեանը խաղում էր իբրև մի արտիստ, գեղեցիկ ուսումնասիրած լինելով իր դերի ամենամանր դէտալները։ Պակաս յաջողութիւն չունեցան իրանց դերերում և Վարնէրը (պ. Շահազիզեանց), Պերմօնը (պ. Մամիկոնեանց), Ժօրժի հայր՝ ծերունի Ժէրմանին (պ. Մեհրաբեանց), որ շատ սիրուն կատարեց ծերունու դժուար դերը. Լուիզան (օր. Ալաջալեանց), դատաւորը (պ. Ջալգուշեանց), Ալբէրտը—որի անունը չը գիտեմ ինչու նշանակած չէր աֆիշում—և փոքրիկ օրիորդ Բաբանասեանցը, որ խաղում էր Ժօրժէտայի՝ Ժօրժի աղջկայ դերը։

Վարնէրի՝ այն խորամանկ, մարդախաբ սատանայի դժուար կատարելու դերը—պէտք է ճշմարիտը խոստովանել—շատ բաւարար կերպով կատարվեցաւ։ Երեւակայեցէք ձեզ մի դև, որ մտնում է մի անփորձ և դիւրախաբ ազնիւ երիտասարդի դամարը և երկար խարդախութիւններից և անազնիւ ու կեղտոտ միջոցներ գործ դնելուց յետոյ կորստեան դռն է հասցնում այդ երիտասարդին—բանդելով նրա տունը և ինքն էլ իրան արժանի մահ գտնելով—տարաժամանակից [illegible]։ Այսպիսի դէպքերը, այսպիսի կեանքի փորձութիւնները միանգամայն անծանօթ են ուսանողին. և հիմայ որպիսի երեւակայութիւն պէտք է ունենայ խաղացողը, որքան ձիրք և հմտութիւն, որ կարողանայ հանդիսականներին ներկայացնել այն իսկ չար դև Վարնէրը։ Այս բոլորը նկատողութեան առած՝ պէտք է ասել, որ Վարնէրի դերը շատ յաջող կատարվեցաւ աւելի—քան թէ կարելի էր պահանջել թատրոնասէր ուսանողից։

Վերեւում յիշած անտրակտների մէջ երգած երգերով մեծ զուարճութիւն պատճառեցին հասարակութեանը պ. պ. Աֆրիկեանց և Մազաթեանց։ Երկուսն էլ գեղեցիկ և բարձր ձայն ունեն. առաջինը баритонъ-теноръ, երկրորդը, теноръ. Բայց ափսոս որ ոչ մէկը և ոչ միւսը չեն ուսումնասիրում երգեցողութիւնը իբրև արուեստ, այլ երգում են իբրև դիլէտանտներ։ Ցանկալի էր, որ այդ պարոնները իրանց Մօսկվայում լինելուց օգուտ քաղէին և ազատ ժամերը նուիրէին երգեցողութեան՝ աւելի և աւելի կատարելագործվելով։ Առանց այն ևս հայերի մէջ գեղարուեստները շատ ստոր դրութեան մէջ են, ո՞վ պէտք է հապա աշխատի կատարելագործելու և ծաղկեցնելու հայերի մէջ այդ արուեստները, եթէ ոչ այն անձինք, որոնք յարմարութիւն ունեն և միջոց։ «Մշակի» յորդորով Թիֆլիսում մի քանի հարիւր րուբլի փող են ժողովում պ. Մայիլեանցի համար—ինչ է, որ նա Ս. Պետերբուրգ երթայ և կատարելագործվի երգեցողութեան մէջ։ Ահա ձեզ հազիր ուսանողներ, որոնք ժամանակ էլ ունեն, յարմարութիւն էլ, ինչու օրը գոնէ երկու ժամ չը պարապել երգեցողութեամբ. մանաւանդ որ Մօսկվայում կան և երգեցողութեան ընկերութիւններ և կօնսերվատորիա և այլ երգեցողութեան դպրոցներ։ Հայի անփոյթութիւն.

Չէ կարելի չը յիշել և մի երկու խօսք հայերէն ծաղրաշարժ վօդեվիլի մասին. ծիծաղկոտ քաղցածները—Դանիէլ և Ֆրանսուա—(պ. Ջալգուշեանց և Մեհրաբեանց) իրանց անդադար կատակներով և սրամիտ հանաքներով մեծ ուրախութիւն պատճառեցին հանդիսականներին. շատ լաւ էր և կակուղի տրախտիրչիկը (պ. Աֆրիկեանց)։ Ներկայացումից յետոյ եղաւ պարահանդէս, որ տեւեց մինչև 3 ժամը գիշերվայ։ Պէտք է ճշմարիտը խոստովանած, որ այսպիսի յաջող ներկայացումն, այսքան բազմաթիւ հանդիսականներով և թատրոնի ամենայն տեսակ յարմարութիւններով սակաւ է պատահում ուսանողական ներկայացումներին. գոնէ այսպէս էր բոլորի կարծիքը. որոնք շնորհակալութիւն տալով ներկայացում տուող խմբին, ուրախ և գոհ թողնում էին թատրոնի դահլիճը։—Շնորհիւ մեր առատաձեռն հասարակութեան, որ հասկանում է ուսանողի դրութիւնը և միշտ օգնութեան ձեռք է մեկնում նրան—այս ներկայացումից զուտ օգուտ կը մնայ մօտ 600 րուբլի՝ բացի բոլոր մանր և խոշոր ծախսերից, որոնք բաւականին շատ են։—Անտարակոյս այսքան համակրութեան և լիառուռն առատաձեռնութեան օրինակների շարքում եղան և հատ հատ չնչին և աննշան բացառութիւններ, խափանարար ձգտումներ, զուր բանսարկութիւններ և անվայել վարմունքներ. բայց.... աւելի լաւ է դրանց մասին լռել՝ «чтобы гусей не раздразнить»....

* * *